MYŚLI O handlu POLSKI

M Y S L I

STOSUIĄCE SIĘ DO TERAZNIEYSZYCH OKOLICZNOSCI HANDLOWYCH i POLITYCZNYCH

P O L S K I.

PISMO Z FRANCUZKIEGO PRZETŁOMACZONE.

Strenua Nos exercet inertia - - - - - -
- - - - - Quod petis, hic est. Horat.

W WARSZAWIE
1 7 9 1.

Komu tylko to Piſmo wpadnie w ręce, proſzę, aby ie z uwagą czytał; bo wolałbym żeby go w ogień wrzucił, niźli żeby go z niecierpliwością przebiegł; nie przeto zapewne iżby miało zawierać w ſobie abſtrakcye, i rzeczy do poięcia trudne, ale iż ieſt ważne, i oraz owocem ciągłey, i głębokiey rozwagi.

Między różnemi widokami i opiniami, które wzruſzały Polſkę zburzoną od początku Seymu teraźnieyſzego, dwa czucia ogólnie poſtrzeżone Naród ocucony naywidoczniey okazał. To ieſt: wyraźny i ogólny wſtręt do Dworu Moſkiewſkiego, nieufność do Dworu Pruſkiego. Jeżeli pierwsze ieſt bardzo ſprawiedliwe; drugie niemniey ieſt naturalne. Rzeczpoſpolita nienawidząca iedną z tych Potencyi, lękaiąca ſię dru-

giey, postanowiła przed ośmnastą Miesiącami szukać z skwapliwą troskliwością pomocy trzeciey Potencyi, któraby przez pozycyą swoią żadney w szkodzeniu Jey korzyści upatrywać nie mogła; W tym celu rzuciła oczy na Anglią, powtarzane czyniła kroki do Dworu Londyńskiego, chcąc go zobowiązać do wspólnego w Interessach znoszenia się z sobą.

Z tego powodu Minister Angielski przypuszczony był do Konferencyi Deputacyi Interessów Cudzoziemskich, z Postem Pruskim. Żądano nawet żeby był świadkiem, i Pomocnikiem w Negocyacych, które się szczególniey ściągały do Pruss i do Polski: Zgoła, nie widziano zabeśpieczenia i ugruntowania dobra swego, bez związku handlowego i Politycznego z Anglią.

Ledwo Konwencya w Reichenbach podpisaną została, aliści zaufanie Narodu naszego w Anglii zniknęło. Przewrotne umysły, Politycy powierzchowni, nieznaiący pozycyi generalney Interessów całey Europy, niezaniący oraz stopnia, na którym Opatrzność postawiła W. Brytannią, z przyczyny rozruchów Francuzkich przewagę między Mocarstwami otrzymuiącą, obwiniali Ją, iż ona niechciała dozwolić odzyskania Gallicyi. Nie można było wyciągać tego,

żeby

żeby Naród Angielski zaięty powszechną Pacyfikacyą, powinien był cel tak wielki i ogólny, poświęcić szczególnym względom powiększenia Kraiu, podobno ieszcze nadto obszernego w stosunku do Formy Rządu swoiego.

Dwor Londyński lepiey uczynił, dał to postrzegać: iż Polska zamiast rozszerzenia Ziemi swoiey, powinna się raczey zatrudnić, aby tę, którą posiada, do właściwey swoiey wartości przyprowadziła.

Należało się przekonać, iż wolny Handel przez Państwa Pruskie byłby rzeczywistym odzyskaniem tego, cośmy naydroższego stracili przez Traktat Podziału. Ale dla dostąpienia celu tego, trzeba było z swoiey strony ofiarę uczynić: czegoż to ofiarę? oto tego, czego prawie nie mamy; Jest to Miasto, oddzielone od swego Portu, Miasto do nieszczęścia i rozpaczy przywiedzione z przyczyny naszey udzielności; Miasto, nakoniec, które kommunikacyą Wiślaną oczywiście w krótce utraci, przez zasypy piaszczyste, nie maiąc sposobności dla nędzy, w którey się znayduie, wyczyszczenia onych; Minister Angielski odebrawszy zlecenie Dworu swego, aby po Stanach Zgromadzonych pomiarkował, coby Im się zdawało względem Cessyi Gdańska,

ſka, w celu uſkutecznienia Traktatu Handlowego powſzechnie żądanego, oſądził za rzecz przyzwoitszą kommunikować raczey Myśli swoie niektórym z Oſob światłych, i ſpuścić ſię na Nie w użyciu tychże myśli, niźli podać one w proſt całemu Narodowi przez Dwor Berlińſki w tey okoliczności zrażonemu. Kopia tego Piſma padła trefunkiem w ręce niechętnych; wnet ie odmieniono i przeiſtoczono; rozgłoſzono, iakoby prócz Gdańſka, zawierało w ſobie ieſzcze, Propozycyą uſtąpienia części Wielkiey-Polſki: i nie trzeba było więcey do powſzechnego zatrwożenia. Jakoż, podług wszelkiego podobieńſtwa, z tego to udania, i rozgłoſzenia, wyniknął dodatek do Artykułu 4. Praw Kardynalnych, dodatek, który większego wyciągał zaſtanowienia.

Doſtała ſię i mnie Kopia Piſma rzeczonego, przez które wſtęp Konfidencyonalny do dalſzego traktowania otworzyć chciano; rozumiem, iż przez Publiczne tey Noty w rzeczywiſtey oſnowie wydanie, i Oyczyźnie moiey, uwiadamiaiąc ią o rzeczy ważney, uſługę uczynię, i tak Dwór zalecaiący ten krok, iako i Miniſtra Exekwuiącego, doſtatecznie uſprawiedliwię.

Każdy z iſtoty i ſpoſobu Piſma tego, wiedzieć może, że ſię tu nie podaie żadna propo-

zy-

zycya. Bez żadnego kroku Ministeryalnego zamiar iest poddać uwagom niektórych Osób światłych i Oyczyznę kochaiących, myśli, które w ninieyszey okoliczności stawiały się Ministrowi Dworu Przyiaznego Rzeczypospolitey.

Nota Konfidencyonalna.

„ Wieści od nieprzyiaznych Królowi Pruskiemu podstępnie rozsiane, co do widoków Iego względem Gdańska i Torunia, już nakoniec ustały. Przymuszeni iesteśmy przyznać Mu sprawiedliwe i rzetelne postępowanie w tey okoliczności. Aczby naywiększe Jego było żądanie względem nabycia tych Miast, nie inaczey chciał, ani chcieć mógł tego dostąpić, tylko za dobrowolnym i przyiaznym zezwoleniem Polski; Toczy się teraz rzecz o ułożenie Handlu, któryby przynosił wspólne a znaczne korzyści czterem wielkim Potencyom, to iest: Anglii i Hollandyi, Prusom i Polszcze; Interes zaiste iest bardzo wielki, ale też okoliczności bardzo sprzyiaią. Odrażenie się Anglii od Moskwy, tak sprawiedliwe, z tak gruntownych przyczyn pochodzące, było dla niey powodem do szukania sposobów wydobycia się z nieiakiey podległości, w którey ią od dawnego czasu trzymało Monopolium tey Potencyi

„ zay-

„ zaymuiące wſzyſtkie obiekta potrzebne do Ma-
„ rynarſtwa.

„ Polſka z łona Ziemi ſwoiey iak nayobſiciey
„ ofiaruie te wſzyſtkie Produkta, których teraz
„ Moſkwa doſtarcza, ale z temi Produktami nie
„ może doſtąpić do Morza, ku Zamianie ich przez
„ Handel na Rękodzieła Angielſkie, chyba że Cła,
„ któremi uciśniona ieſt w Przewozach ſwoich,
„ będą znacznie zmnieyſzone. Idzie więc o od-
„ mulenie, że tak rzekę, tego przeyścia, żeby An-
„ glia, i Polſka, mogła wſpólne mieć z ſobą
„ Handlowne czynienia. Też ſame uwagi cho-
„ ciaż w mnieyſzey rozciągłości ſtoſuią ſię do
„ Hollandyi. Dwór Pruſki nie ſprzeciwiałby ſię
„ podobno tym widokom, gdyby go nie zaſtana-
„ wiała boiaźń upadku lub nagłey odmiany Sy-
„ ſtematu Skarbowego, zaſtarzałego, i złego
„ wprawdzie, które atoli wyciąga względów i u-
„ legania: Trzeba bydź ſprawiedliwym, powinni-
„ śmy mieć za dobre Królowi, zezwalaiącemu
„ na rozebranie wielkiey Machiny, którey wſzy-
„ ſtkie połączone części dość dotąd dobrze ſłu-
„ żyły, a to żeby ſzukał czegoś lepſzego, i ſkła-
„ dał na to mieyſce inną machinę, mniey Sobie
„ i Narodowi znaiomą, a maiącą przeciw ſobie
„ wiele uprzedzeń.

„ Monar-

,, Monarchia Pruſka wſpiera ſię na zaſadzie
,, Skarbu ſwego: i te pierwſze fundamenta, od Po-
,, przedników Kròla Pruſkiego założone, miarko-
,, wane i ſtoſowane były według formy budowli, ia-
,, ką oni mieć chcieli, to ieſt: do Monarchii Mili-
,, tarney, i Woiowniczey. Takowa Exyſtencya
,, wyciągała, żeby zawſze można było wyſtar-
,, czać nakładom, których zamiary zdobywania
,, wymagały, i nie dopuſzczały myśleć o tych
,, korzyściach zwolna ſię powiękſzaiących i wy-
,, nikaiących z dobrych, rozważnych ſpekulacyi
,, Handlowych, których pomyślne ſkutki od po-
,, koiu i cierpliwości iedynie zawiſły.

,, Król teraźnieyſzy z Koroną odziedziczył
,, Syſtema Skarbowe, w którym każdy prawie
,, talar ma ſwoie przeznaczenie, i nie trzeba ſię
,, dziwować, że i On, i Miuiſtrowie iego nie
,, śmieią tknąć ſię tey machiny. Należy więc
,, z łagodnością i przezornością poſtępować, ie-
,, żeli chcemy nakłonić Króla Pruſkiego do przy-
,, ięcia innego Składu w rozrządzeniach fiſkal-
,, nych; chociaż nawet łatwo ieſt mu dowieść,
,, iż w tym znaydzie ſwóy pożytek; Tak to
,, wielka ieſt moc uprzedzeń, i przywyknienia!

,, Od czaſu zawartey Aliansyi Polſki z Prus-
,, sami, nie przerwanie traktuie ſię o nowe uło-

 ,, żenie

„ żenie Handlu między dwiema temi Mocarstwami ;
„ a nayprzód o zniesienie wprowadzonych w tey
„ mierze uciążliwości, na które uskarża się Pol-
„ ska. Nie masz żadney wątpliwości, aby Król
„ Pruski nie zezwolił na to wszystko, podług
„ przyrzeczeń swoich ; Ale życie Panuiących,
„ tak iako i innych Ludzi, iest doczesne i nie-
„ pewne ; nastąpi inny Król, przyidą z nim i in-
„ ni Ministrowie, którzy zepsuć mogą Dzieło
„ sprawiedliwości i umiarkowania. Podług po-
„ dobieństwa, Prussy będą ieszcze przez czas nie
„ mały mocnieysze od Polski. Polska zatym po-
„ trzebować zawsze będzie iakiego związku, i
„ przezeń wsparcia ; W tym to widoku zamiar
„ iest skazać tylko niektórym Osobom światłym,
„ na czele Rządu postawionym, Zasady układu
„ Handlowego obiecuiące wielkie korzyści, a co
„ większa korzyści trwałe, dla tych, którzy do
„ rzeczonego Układu przystąpią. W nadgrodę
„ odmian i uszczerbków, któreby dla Pruss z prze-
„ wrócenia porządku ich Skarbowego wynikały,
„ czy nie możnaby zezwolić na ustąpienie dla
„ nich Gdańska : Ustąpienie, któreby częścią by-
„ ło Traktatu Handlowego : W tym Traktacie
„ Alianci wraz z Polską byliby Stroną, i zarę-
„ czaliby sobie na wzaiem Stypulacye tegoż
„ Traktatu, to iest : Prussom possessyą Gdańska,
„ Polszcze prawo przewożenia swoich Towarów

„ przez

,, przez Pruſſy, a przez to ſię rozumie nie tylko
,, Port Gdańſki, ale Elbląg, Królewiec i Memel,
,, za Opłatą umiarkowaną Tranzytu. Co zaś dla
,, Anglii i Hollandyi, zaręczaliby wolność przy-
,, wozu i wywozu umówionych Towarów za po-
,, dobnąż opłatę.

,, Skoro Anglia przyſtanie na Gwarantowa-
,, nie Polſzcze iakieykolwiek Stypulacyi, z któ-
,, rążkolwiek bądź Potencyą dla Polſki, tym
,, ſamym przywiąże ſię nie pobocznie do iey
,, Intereſsów, I to ſię zawſze bydź zdało ży-
,, czeniem Narodu Polſkiego; Należy ſię na tym
,, mocno zaſtanowić: że ieżeli Polſka opuści o-
,, koliczności ninieyſze, Anglia znaydzie ſię w
,, konieczności powrócenia do Związków z Ros-
,, ſyą i dalſzego powiękſzania przez ſwóy nie-
,, zmierny Handel Potęgi tego Państwa, które
,, ſłuſznie, a w tych czaſach więcey, niż kiedy,
,, poczytane ieſt za nieprzyiaciela Polſki. ,,

W umyſłach tych wſzyſtkich, którym ſię ta Nota doſtała, nie widziałem, żeby inne powſtawały wątpliwości, wyiąwſzy około Gwarancyi Potencyi Nadmorſkich.

Czyliż, mówili, w przypadku złamania uproiektowanego Traktatu, zechcą te Potencye Woy-

nę za Nas toczyć? Zapewne nie maſz względem Polſki Związków uroczyſtſzych i mocnieyſzych, nad Gwarancyą drugich Mocarſtw; i na tym wzyſtkie Narody zupełnie przeſtawać muſzą.

Nic zaiſte nie ieſt dla Anglii świętſzego, nad takowe obowiązki, iako też nie ma Ona nic drożſzego dla ſiebie, nad ſwóy Handel. I nie trzeba na to innych dowodów, iako że dopiero wydała trzy Milliony Funtów Szterlingów na utrzymanie Prawa do pożytków tey natury na Morzu Południowym.

Ale prócz tego w Układzie, o którym tu mowa, ieſt ieſzcze Zaręczenie dla Polſki innego rodzaiu, zaręczenie, przeciw któremu nie może bydź żaden zarzut. Nieodzielne one ieſt od natury rzeczy, i pochodzi z względu na ſameż Pruſsy. Skoro Dwór Pruſki przyimie raz rozrządzenia Skarbowe, potrzebne do wykonania nowego Syſtematu, zwróci zaraz do ſiebie wielką część dochodów, i nie będzie mógł myśleć o cofnieniu Umów, i kroków ſwoich, a to przez też ſamą przyczynę, która go teraz czyni mniey chętnym do naruſzenia dawnego rzeczy porządku. Będzie ſię nowego Układu trzymać,

bo będzie w potrzebie trzymać ſię go koniecznie. (*)

Miniſter, który podał ſpoſobem Konfidencyonalnym Myśli tu całkowicie wyżey wyrażone, gdyby nie był pewny o oświeceniu Obywatelów, wſzedłby był bez wątpienia w ſzczególne wyłuſzczenie pożytków Handlowych, i Politycznych, których ſię Polſka na dal ſpodziewać powinna. Przydam iedno ſłowo: Nayprzód, niepodobna ieſt, aby Naród Angielſki, który nie może mieć w tey mierze innego intereſſu, iak tylko wſpólny z naſzą

(*) Jaśniey to mówiąc: Prnssy znaydą powiększenie do-
chodów swoich w powiększoney wielości Towarów,
które przechodzić będą przez ich Kraie; Suppo-
nuymy że Cło Wiślane zmnieyszone będzie podług
Proiektu, z dwunastu na cztery od sta, supponuy-
my oraz, że Handel Tranzytowy powiększy się w
piącionasob tylko w swey proporcyi, widać zaraz
zysk dla Pruss pomnożony ośmią od sta; doświadczenie
tych korzyści, utwierdzi Dwór Pruski nie zawo-
dnie, w utrzymaniu nowego urządzenia Skarbu; Ta
zaś supporzycya wzrostu Handlu w proporcyi pię-
ciu do iednego, nie iest tu wzięta, iak tylko dla
przykładu kalkulacyi, i zapewne nie wyrównywa
korzyściom wolnego Handlu stawionego na przeciw
Systematu niewoli i uciążliwości.

szą Rzecząpospolitą, który tak dobrze zna swoie potrzeby i pożytki mógł Nam złe rady dawać; Zasadzaiąc się na tey prawdzie, rozumiem, że możemy śmiele powierzyć iego staraniom Nasze Interessa, przynaymniey Handlowe; Nikt więcey nad niego nie ma wiadomości w tey rzeczy, nikt lepiey i życzliwiey nie wystawi Nam korzyści, których potrzebuiemy. (**)

Cóż on w samey rzeczy zalecać Nam zechce? oto: żebyśmy z razu dzielili, a potym

za

(**) Dla większego przekonania się o tey, którą tu wykładamy prawdzie, należy przypomnieć sobie, że Polska wdaniu się Dworu Angielskiego w czasie Traktatu nieszczęśliwego Podziału, winna utrzymanie się przy Gdańsku: Dzisiay tenże Dwór radzi ustąpienie tegoż Gdańska, nie przeto, iakoby interessa wzaiemne tych dwóch Kraiów, doznały odmiany co do tego Miasta, ale przeto, że się okoliczności względem Pruss zmieniły; Bo Król Pruki panuiący, chce słuchać propozycyi tyczącey się Handlu, kiedy przeciwnie Poprzednik Jego ani mówić sobie o tym nie dał. Słowem: interessa Anglii i Polski tak są złączone, tak w iedno zlane, co do zatrzymania albo ustąpienia Gdańska, że Dwór Londyński nigdyby na ułożenie, o które rzecz idzie, nie zezwolił, gdyby w nim Polacy nie znadydowali swoich pożytków widocznych i pewnych.

za czasem przenieśli zupełnie do Kraiu Naszego Handel potrzeb Okrętowych, których m... Moskwa dostarcza. Ale wiemyż co to iest ten Handel? wiemyż, że wynosi do czterech Millionów Czerwonych Złotych, które się *anticipative* dostaią za rzeczone towary do Moskwy? Pomnożenie Pieniędzy, pożytkowanie z lasów, wydoskonalenie Rolnictwa, wzrost przemysłu w Narodzie, te to są rzeczy, do których W. Brytania wzywa Nas i zachęca.

Lecz są ieszcze korzyści daleko większe, które Nam obiecuie Związek z Anglią, i rozumieć można, że ieżli się ten związek uiści, pożytki Nasze nie na samym tylko Handlu Produktów, i Rękodzieł obydwóch Kraiów przestaną. Polska na ten czas będzie mogła spodziewać się, że wezwaną będzie, aby przystąpiła do wielkiego Związku Federacyi, który ma zagruntować i zapewnić długowieczny Pokòy; postawi się w rzędzie niepodległych Mocarstw Europeyskich, doświadczy braterskiey innych Narodów przychylności, i stanie się bespieczną od wszelkiego wpływu obcego, nakoniec spokoyna i wolna od boiaźni o swoią Exystencyą polityczną, i o całość dzierżaw swoich; będzie mogła pracować około Konstytucyi swoiey Cywilney, i taką ułożyć formę Rządu, iaką za nayprzyzwoitszą osądzi.

Ze-

Zeby ſię przekonać, iż nic Nam nie zoſtaie lepſzego, iak wniść w Związki z Anglią i Pruſſami; doſyć ieſt rzucić okiem na położenie ninieyſze rzeczy naſzych. Każdy łatwo widzi, że nie podobna Nam oſtać ſię ſamym tylko, że na Nas złym okiem patrzą: z ſtrony Dworu Wiedeńſkiego z przyczyny Gallicyi, z ſtrony Moſkwy, ieſteśmy poczytani iakoby za buntownikòw i żadney Amneſtyi niegodnych; należy więc obawiać ſię Nam o przyſzłość, i bydź przeświadczonemi, że Dwòr Peterzburgſki, który bez Nas byłby tylko, że tak rzekę, Potencyą Azyatycką, nie ſpuści Nas z oka, chyba w oſtatnim ſtanie intereſſów ſwoich; że ſtraciwſzy nadzieię, żeby mògł teraz u Nas panować, nie przeſtanie przez wſzyſtkie ſrzodki intryg i korrupcyi, mącąc i kłócąc naſze działania, uſiłować, abyśmy nic pożytecznego nie zrobili; Przez takowe ſpoſoby nierząd i zakłócenie może przyiść do tego ſtopnia, że nieſzczęśliwa POLSKA powrócona pod iarzmo ciężkie, będzie muſiała wyrzec ſię na zawsze myśli i ſtarania o niepodległość, o Rząd, i zyſki Handlowe.

Naygorſza ieſt rezolucya, nie brać żadney rezolucyi!

.18